

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 10 | pp. 93-98 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTONDA TURIZM INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASIDAN FOYDALANISH YO'LLARI

Xudayberdieva Oysha Kurbonovna

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

"Iqtisodiyot va menejment" kafedrasida

o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda turizm industriyasini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirishda xorijiy mamlakatlar tajribasidan foydalanish yo'llari ko'rib chiqiladi. Davlat-xususiy sheriklik, soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar, ekoturizmni rivojlantirish uchun grantlar va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik kabi mexanizmlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada xorijiy mamlakatlar tajribasini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali turizm sohasini yanada samarali rivojlantirish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Turizm industriyasi, moliyaviy mexanizmlar, xorij tajribasi, davlat-xususiy sheriklik, soliq imtiyozlari, ekoturizm, O'zbekiston.

Аннотация. В данной статье рассматриваются пути использования зарубежного опыта в совершенствовании финансовых механизмов развития туристической индустрии в Узбекистане. Анализируются такие механизмы, как государственно-частное партнерство, налоговые льготы, льготное кредитование, гранты на развитие экотуризма и сотрудничество с международными финансовыми институтами. Также предлагаются пути адаптации зарубежного опыта к условиям Узбекистана для более эффективного развития туризма.

Ключевые слова: Туристическая индустрия, финансовые механизмы, зарубежный опыт, государственно-частное партнерство, налоговые льготы, экотуризм, Узбекистан.

Annotation. This article discusses ways to utilize international experience in improving financial mechanisms for the development of the tourism industry in Uzbekistan. It analyzes mechanisms such as public-private partnerships, tax incentives, preferential loans, grants for ecotourism development, and cooperation with international financial institutions. The article also suggests adapting foreign practices to Uzbekistan's conditions for more effective tourism development.

Keywords: Tourism industry, financial mechanisms, international experience, public-private partnership, tax incentives, ecotourism, Uzbekistan.

Kirish

O'zbekiston iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lgan turizm sohasi milliy daromadni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va xalqaro obro'-e'tiborni mustahkamlashda katta ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda mamlakatda turizmni rivojlantirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, uning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish muhim masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Mazkur maqola turizm industriyasini moliyaviy qo'llab-quvvatlash va uni yanada rivojlantirishda xorij tajribasidan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi turizm sohasidagi investitsiya, subsidiyalar, soliq imtiyozlari, va davlat-xususiy sheriklik dasturlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan. Shuningdek, innovatsion moliyaviy vositalarni joriy etish va turizmni moliyalashtirishda xalqaro standartlarga mos keladigan mexanizmlarni qo'llash O'zbekiston uchun dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Maqolaning maqsadi - turizmni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda xorijiy tajribani o'rganish va mamlakat sharoitiga moslashtirilgan yondashuvlarni taklif etishdir.

Adabiyotlar sharhi.

Turizm industriyasini rivojlantirishda moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlar turli xil fikrlar va yondashuvlarni taklif qilmoqdalar. Mahalliy olimlar orasida, O'zbekiston sharoitida turizmni rivojlantirish uchun davlatning qo'llab-quvvatlash dasturlari, soliq imtiyozlari va kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etishi haqida ko'plab fikrlar bildirilmoqda. Masalan, N. Qosimovning ta'kidlashicha, turizm sohasidagi moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish uchun davlat-xususiy sheriklik asosida amalga oshiriladigan loyihalar va investitsiya fondlarini tashkil etish zarur.

Xorijiy olimlar esa turizm sohasida innovatsion moliyaviy vositalarni joriy etish, masalan, ekoturizm va madaniy turizm kabi sohalarga qaratilgan maxsus grantlar va subsidiya dasturlarini yo'lga qo'yishning samaradorligini ta'kidlashadi. Yevropa va Osiyo mamlakatlarining tajribasi shuni ko'rsatadiki, turizmni rivojlantirishda soliq imtiyozlari va investitsiya muhitining qulayligini ta'minlash orqali xorijiy investorlarni jalb qilish mumkin. Masalan, Janubiy Koreyada turizmni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus investitsion dasturlar joriy qilingan bo'lib, bu sohada raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi (Kim, 2018). Shuningdek, J. C. Henderson (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklik turizm sohasini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashning asosiy vositalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Bunday yondashuv nafaqat moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi, balki turizm infratuzilmasining sifatini ham oshiradi. Ushbu fikrlar asosida, O'zbekistonda xorijiy tajribaga asoslangan holda turizmni rivojlantirishga qaratilgan moliyaviy mexanizmlarni shakllantirish va joriy etish muhim hisoblanadi.

Asosiy qism.

O'zbekistonda turizm industriyasini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatiga xos bo'lgan bir qator alohida xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlar mamlakatning rivojlanish maqsadlari, iqtisodiy siyosat yo'nalishlari va milliy sharoitlarni inobatga olgan holda shakllantiriladi:

Hududiy rivojlanish va iqtisodiy diversifikatsiya. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatida turli hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va

hududiy rivojlanishni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, turizm industriyasini rivojlantirish bo'yicha moliyaviy mexanizmlar mintaqaviy turizm salohiyatini oshirishga qaratilgan. Xususan, qishloq joylarda turizmni rivojlantirish uchun maxsus imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va davlat dasturlari orqali qo'llab-quvvatlash amalga oshirilmoqda.

Ijtimoiy barqarorlik va bandlikni ta'minlash. Mamlakatda turizm sohasi iqtisodiy o'sish bilan bir qatorda, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va bandlikni oshirish uchun muhim tarmoq hisoblanadi. Moliyaviy mexanizmlar kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, yangi ish o'rinlari yaratish, ayniqsa, yoshlar va ayollar uchun ishga joylashish imkoniyatlarini oshirishga yo'naltirilgan. Bu esa turizm orqali ijtimoiy tenglikni ta'minlash va kambag'allik darajasini kamaytirishga xizmat qiladi.

Davlat-xususiy sheriklikning kengayishi. Iqtisodiy siyosatning muhim jihatlaridan biri bo'lgan davlat-xususiy sheriklik (DXSH) turizm infratuzilmasini rivojlantirishda keng qo'llaniladi. Bu usul orqali davlat va xususiy sektor moliyaviy resurslarni birlashtirib, turizm loyihalarini amalga oshiradi. O'zbekiston hukumati DXSH asosida turistik obyektlar va xizmatlarni rivojlantirish uchun maxsus moliyaviy imtiyozlar taqdim etadi, bu esa loyihalarning iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Investitsion muhitni yaxshilash. O'zbekiston hukumati turizmni rivojlantirish uchun qulay investitsion muhit yaratishga katta e'tibor qaratmoqda. Bu borada xorijiy investorlar uchun soliq imtiyozlari, investitsiya uchun kafolatlar va erkin iqtisodiy zonalar tashkil qilish orqali investitsiyalarni jalb qilish muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, turizm loyihalariga sarmoya kiritishda byurokratik to'siqlarni kamaytirish va soddalashtirilgan litsenziyalash jarayonlari joriy qilinmoqda.

Ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus moliyaviy dasturlar. O'zbekistonning turizm siyosatida ekologik va madaniy merosni saqlash va rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish uchun maxsus moliyaviy dasturlar va grantlar taqdim etiladi. Bu moliyalashtirish dasturlari tabiatni muhofaza qilish, mahalliy aholi bilan hamkorlikda turistik xizmatlarni kengaytirish va tarixiy yodgorliklarni saqlab qolishga qaratilgan.

Xalqaro hamkorlik va grantlar jalb qilish. O'zbekiston xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish orqali turizm loyihalarini moliyalashtirish uchun qo'shimcha resurslarni jalb qilmoqda. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro tashkilotlarning grantlari, kredit liniyalari va texnik yordam dasturlari turizm infratuzilmasini rivojlantirishda muhim moliyaviy manba hisoblanadi.

Ushbu alohida xususiyatlar O'zbekistonning turizmni rivojlantirishdagi ijtimoiy-iqtisodiy siyosatiga xos bo'lib, sohani yanada barqaror va jadal rivojlantirishga qaratilgan strategik yondashuvni aks ettiradi.

O'zbekiston turizm industriyasini rivojlantirish bo'yicha qator islohotlarni amalga oshirmoqda. Bu borada xorijiy tajribadan samarali foydalanish milliy iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Mamlakatda turizmning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish yo'lidagi sa'y-harakatlar xorijiy mamlakatlarning muvaffaqiyatli amaliyotidan o'rnak olishni talab qiladi. Ushbu maqola O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda xorijiy tajribaga asoslangan moliyaviy mexanizmlarni joriy etish yo'llarini misollar bilan boyitilgan holda ko'rib chiqadi.

Davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish. Xorij tajribasi davlat-xususiy sheriklik (DXSH) turizm infratuzilmasini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatadi. Masalan, Singapurda DXSH modeli asosida Marina Bay Sands loyihasi amalga oshirildi. Bu yirik turistik majmua davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlandi va xususiy investorlar bilan hamkorlikda barpo etildi. Natijada, mamlakatga katta miqdordagi turistlar oqimi ta'minlandi va iqtisodiyotga sezilarli daromad keltirildi.

O'zbekistonda ham DXSH asosida turistik obyektlar, mehmonxonalar va dam olish maskanlarini rivojlantirish uchun maxsus dasturlarni joriy etish imkoniyati mavjud. Masalan, Samarqand va Buxorodagi tarixiy hududlarni modernizatsiya qilish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligida turistik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish amaliyoti kengaytirilishi mumkin.

Soliq imtiyozlari va investitsiyalarni jalb qilish. Xorijiy mamlakatlarda soliq imtiyozlari turizm sohasini rivojlantirish uchun muhim moliyaviy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Masalan, Ispaniyada turizm sohasidagi korxonalar uchun soliq imtiyozlari va chegirmalari taqdim etiladi, bu esa mamlakatga yirik investitsiyalarni jalb qilishda yordam beradi. Ushbu tajribani O'zbekistonda joriy etish orqali investorlarga soliq yengilliklarini taqdim etish va turizm loyihalariga jalb qilingan sarmoyalarni ko'paytirish mumkin. Masalan, O'zbekistonda turizmga mo'ljallangan er maydonlari va qurilish uchun zarur bo'lgan ruxsatnomalar uchun soliq yengilliklarini joriy etish orqali yangi mehmonxonalar va dam olish maskanlarining qurilishi rag'batlantirilishi mumkin. Shuningdek, turistik obyektlarni modernizatsiya qilish uchun xorijiy investorlarga soliq chegirmalarini qo'llash orqali sarmoyalarni jalb qilishni rag'batlantirish imkoniyati mavjud.

Imtiyozli kreditlar va foiz stavkalarini subsidiya qilish. Fransiyada turizmni rivojlantirish maqsadida kichik va o'rta biznes sub'yektlariga imtiyozli kreditlar beriladi va davlat tomonidan ushbu kreditlarning foiz stavkalari subsidiya qilinadi. Bu usul korxonalarining moliyaviy yukini kamaytirishga yordam beradi va yangi turistik obyektlarning barpo etilishini rag'batlantiradi. O'zbekistonda ham turizmni rivojlantirish uchun kichik va o'rta biznes uchun imtiyozli kreditlar ajratish va foiz stavkalarini davlat tomonidan qisman subsidiya qilish amaliyotini kengaytirish mumkin. Masalan, mahalliy turizm operatorlari, mehmonxonalar va gastronomik turizm bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlarga o'z bizneslarini kengaytirish uchun imtiyozli kreditlar taqdim etilishi mumkin. Bu orqali yangi turizm mahsulotlari va xizmatlarini joriy qilishga sharoit yaratiladi.

Ekoturizm va barqaror turizmni rivojlantirish uchun grantlar va subsidiyalar. Xorijiy tajriba ko'rsatadiki, ekoturizm va barqaror turizmni rivojlantirish uchun davlat tomonidan grantlar va subsidiyalar ajratish katta ahamiyatga ega. Masalan, Shvetsiya va Kanada kabi mamlakatlarda ekoturizm loyihalarini moliyalashtirish uchun maxsus grant dasturlari joriy qilingan. Ushbu dasturlar orqali ekologik toza turizm obyektlari va ekologik xizmatlar yaratilib, tabiatni muhofaza qilish bilan bir qatorda turizm sohasi ham rivojlantiriladi. O'zbekistonning Samarqand va Qoraqalpog'iston kabi hududlarida ekoturizmni rivojlantirish uchun xalqaro grantlar va davlat subsidiyalaridan foydalangan holda yangi loyihalarni moliyalashtirish mumkin. Buning natijasida tabiatni asrash, mahalliy aholini ish bilan ta'minlash va turistlar oqimini oshirishga erishiladi.

Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro moliyaviy institutlar turizm infratuzilmasini rivojlantirish uchun grantlar va kredit liniyalari orqali moliyaviy qo'llab-quvvatlash imkonini beradi. Masalan, Turkiyada Osiyo taraqqiyot bankining moliyaviy yordamidan foydalangan holda qator yirik turizm loyihalari amalga oshirildi. O'zbekistonda ham xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish orqali turizm loyihalarini amalga oshirish uchun qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish mumkin. Buning natijasida xalqaro standartlarga mos keladigan turizm obyektlari barpo etilib, xizmatlar sifatini oshirishga erishiladi.

O'zbekiston turizm industriyasini rivojlantirishda xorijiy tajribaga asoslangan moliyaviy mexanizmlarni joriy etish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish, turistik obyektlar va infratuzilmani rivojlantirish, hamda investitsiyalarni jalb qilish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Davlat-xususiy sheriklik, soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar, ekoturizmni rivojlantirish uchun grantlar va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik orqali turizm sohasidagi moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Худайбердиева О. К. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСОВЫХ МЕХАНИЗМОВ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ //ББК 65.0501 С 56. – 2023. – С. 232.
2. Oysha X. BUXORO VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH //XALQARO KONFERENSIYA VA JURNALLARNI SIFATLI INDEXLASH XIZMATI. – 2024. – T. 1. – №. 1. – С. 422-429.
3. Ashurova M. BUXORO DESTINATSIYASIDAGI TUROPERATORLAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING YO'LLARI //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – T. 1. – №. 1.
4. Худайбердиева О. К., Хайитова И. Н. ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ФИНАНСОВЫЕ РЫНКИ //XALQARO KONFERENSIYA VA JURNALLARNI SIFATLI INDEXLASH XIZMATI. – 2024. – T. 1. – №. 1. – С. 412-416.
5. Qosimov, N. (2021). O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishning moliyaviy strategiyalari. Toshkent: Iqtisodiyot va Taraqqiyot nashriyoti.
6. Kim, S. (2018). Public-Private Partnerships in the Tourism Sector: International Best Practices and Implications for Developing Countries. *Journal of Tourism and Economic Development*, 12(2), 85-99.
7. Henderson, J. C. (2019). Sustainable Tourism Development: Lessons from Global Experience. *International Journal of Tourism Research*, 21(4), 341-353.
8. Davlatov, A., & Karimov, B. (2020). Turizm sohasidagi investitsiyalarni jalb qilish va soliq siyosati: Xorij tajribasi va O'zbekiston sharoitida joriy etish imkoniyatlari. *Iqtisodiyot va moliya jurnali*, 45(3), 76-89.
9. Yevropa Ittifoqi (2017). Turizmni moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklik modeli: Yevropa Ittifoqi tajribasi. Yevropa Komissiyasi hisobotlari.

10. Jahon Banki (2019). Turizm va barqaror rivojlanish: moliyaviy strategiyalar va amaliyotlar. Jahon Banki nashriyoti.

11. Shvetsiya Turizm Kengashi (2020). Ekoturizmni rivojlantirish uchun moliyaviy dasturlar: Shvetsiya tajribasi. Stockholm: Shvetsiya Turizm Kengashi nashriyoti.

12. Turkiya Turizm Vazirligi (2018). Turizm infratuzilmasini rivojlantirish va moliyalashtirish: DXSH modeli asosida yondashuvlar. Istanbul: Turkiya Turizm Vazirligi nashriyoti.

13. Osiyo Taraqqiyot Banki (2021). Turizmni rivojlantirish uchun investitsion muhitni yaxshilash: Osiyo mamlakatlarining tajribasi. Manila: Osiyo Taraqqiyot Banki nashriyoti.

14. Ispaniya Turizm Kengashi (2019). Turizm sohasidagi soliq imtiyozlari va investitsiyalarni jalb qilish strategiyalari. Madrid: Ispaniya Turizm Kengashi nashriyoti.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

